

нення дитини. Обов'язковим повинно бути спільне святкування батьків, дітей і вчителів. Є чимало нагод для святкових зустрічей, наприклад, Андріївські ігри, пристосування до дошкільника, Миколая, новорічні ігри, День Бабці і Дідуса, урочисте закінчення шкільного року, День Матері, прогулянки та ін. Дні відкритих дверей – це найефективніша форма пізнання дитсадка в локальному середовищі. Термін відкритих дверей повинен випереджувати зачислення до дитсадка. Скринька питань призначена для батьків, які не мають часу або відваги на відверту розмову. Слід домовитися з батьками щодо способу користування нею. Жодне питання чи пропозиція не повинні бути знехтуваними. У випадку особистих питань розмову слід проводити індивідуально.

Отже, наведений вище перелік форм роботи з батьками досить умовний. Різні родини мають свої цінності, інтереси, культурний рівень, педагогічний досвід. Використання різноманітних форм залучення батьків до співпраці, творчість, власний пошук у «наведенні мостів», дипломатичність, толерантність – усе це запорука успішної взаємодії дитячого садка і родини.

Список використаних джерел

1. Dzieżgowska I. Rodzice w szkole. – Warszawa, CODN, 1999. – 125s.
2. Elsner D. Stwórzmy wspaniałe przedszkole. – MENTOR, 1997. – 89s.
3. Gruszko D. Rodzice bliżej przedszkola. Wych w przedszkolu. – Warszawa, 1999. – 65s.
4. Paprotna G. *Problemy współpracy przedszkola z rodziną w świetle przemian edukacyjnych* // Nauczyciel i Szkoła. - 2000, nr 2, s. 97-104
5. Potręć A. *Pomagamy sobie nawzajem* // Wychowanie w Przedszkolu. - 2000, nr 3, s. 177-179
6. Rogacz I., Smościs M. *Z rodzicami przez cały rok* // Wychowanie w Przedszkolu. - 2002, nr 7, s. 426-427
7. Walaszek D. *Nauczyciele wobec przemian w edukacji*. Rzeszów, 1997. – 54s.

The article focuses on the cooperation of the family of preschool educational institutions and schools, show interesting forms of cooperation with school parents, highlighted the rights of parents in the educational process kindergarten, presented information that should gain knowledge of the teacher to the family environment of the child.

Key words: family, school, children's, pre-school, family environment, environment, communication, children's behavior.

УДК 373.3.016:811.161.2:613

Попова Л.Б., Попова О.Ю.*

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ РЕСУРС УРОКІВ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У збереженні здоров'я дітей важлива роль належить урокам рідної мови. У статті наголошено на необхідності формування в дітей правильного мовленнєвого дихання, дотримання вимог до порядку письма малих і великих літер, безвідривного письма, аналізується напрацьований у цьому напрямку досвід.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, порядок письма малих та великих літер, безвідривність письма, мовленнєве дихання, темп читання.

Проблема збереження і зміцнення здоров'я людини є однією з найактуальніших у світі. Здоров'я у дослідженнях сучасних вчених розглядається як соціально-педагогічна категорія, як цінність й інтегральна характеристика особистості, яка має медико-психологічний та

* © Попова Л.Б., Попова О.Ю., 2012

соціально-педагогічний аспекти (Амосов М.М., Афонова М.Н., Бачерников М.С., Даценко І.І., Каменкова Н.Г., Плахтій П.Д., Сироткина Ю.Ю., Смирнов Н.К., Суцева І.М. та ін.). Особливо важливим є завдання збереження здоров'я дітей, розв'язання якого вимагає від освітян пошуку доступних і ефективних шляхів цієї роботи.

Існує низка нормативних документів, які регулюють збереження і зміцнення здоров'я школярів на державному, регіональному, внутрішкільному рівні. Вони регламентують організацію навчального процесу, гігієнічний режим освітньої установи, систему харчування, моніторинг стану здоров'я учнів тощо.

Задекларовані законами та визначені дослідниками форми, методи способи, а також уроки валеології, стали складовими здоров'язберезувальної технології.

Поняття «здоров'язберезувальна технологія» з'явилося в освіті в останнє десятиліття. Поділяємо думку вчених Афонової М.Н., Каменкової Н.Г., Сироткиної Ю.Ю., які не вважають здоров'язберезувальну самостійною педагогічною технологією, називаючи її якісною характеристикою будь-якої освітньої технології. Вона інтегрує забезпечення умов фізичного, психічного, соціального і духовного комфорту, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я кожної дитини, прийоми й технології, які в сукупності використовуються в освітньому процесі, а також у вихованні в учнів культури здоров'я [2].

Н.К. Смирнов поділяє здоров'язберезувальні технології на три групи [7].

1. Організаційно-педагогічні технології, які визначають структуру навчального процесу, частково регламентовану освітянськими документами, які сприяють попередженню станів перевтоми, гіподинамії та інших дезадаптаційних станів.
2. Психолого-педагогічні технології, пов'язані з роботою вчителя на уроці, з впливом, який він здійснює 45 хвилин на своїх учнів. Сюди ж належить психолого-педагогічний супровід усіх елементів навчального процесу.
3. Навчально-виховні технології, до складу яких увійшли програми, спрямовані на формування знань і умінь компетентно турбуватися про своє здоров'я, культури здоров'язбереження, мотивації до здорового способу життя, попередження шкідливих звичок, передбачають проведення організаційно-виховної роботи зі школярами в позаурочний час, освіту батьків.

Відомо, що шкільний навчальний процес породжує ризик захворювань дітей, зокрема виявлено найхарактерніші чинники, які найчастіше до них призводять [2]:

- невідповідність методик і технологій навчання віковим особливостям учнів;
- навчальні перенавантаження, які спричиняють перевтому;
- недотримання елементарних фізіологічних і гігієнічних вимог до організації навчального процесу;
- низька рухова активність учнів;
- невіправдана інтенсифікація навчального процесу;
- некомпетентність учителів та батьків у проблемах здоров'я і здоров'язберезувальних технологій.

Значною мірою функціональний стан молодшого школяра залежить від правильної організації уроку. Дбаючи про здоров'я дітей, учитель має дотримуватися загальних гігієнічних вимог щодо температури й свіжості повітря, раціонального освітлення дошки, класу. Не менш важливими є педагогічні технології, які мають здоров'язберезувальний ресурс (диференційоване та індивідуальне навчання, гра, групові форми роботи, творчі проекти тощо), чергування видів діяльності, доцільне використання наочних посібників та технічних засобів навчання, проведення фізкультхвилинок і динамічних пауз, постійний контроль за положенням ніг і спини відносно стільця, голови і рук відносно парти.

Однак здоров'язберігальні зусилля досягнуть своєї мети, якщо максимально будуть використані можливості всіх навчальних предметів.

Значний резерв у збереженні здоров'я учнів початкових класів мають уроки мови.

Метою статті і є аналіз здоров'язберігальних можливостей уроків української мови та читання.

Першим етапом у оволодінні мовними знаннями та мовленнєвими вміннями й навичками є навчання грамоти. Одним із найважчих для першокласників умінь, що формуються на цьому етапі, є поділ слова на склади. Труднощі у цьому процесі зумовлені насамперед невмінням дихати, тобто розподіляти повітря в процесі мовлення.

Оволодіння навичкою правильного дихання вимагає необхідних вправ. Аналіз спеціальної літератури свідчить, що – таке дихання формується в дитини ще в утробі матері. І для цього розроблені спеціальні методики, в основі яких материнський спів. Автори експерименту, зокрема московський педіатр, професор Михайло Лазарев, вважають, що роль дихання (а без ритмічного дихання спів неможливий) є провідною для фізіологічного розвитку майбутньої дитини, а її психічні процеси запускає не що інше, як вібрація маминого голосу. Спів матері не просто допомагає їй спілкуватися зі ще ненародженим малюком, устанавлюючи між ними якийсь особливий, міцний зв'язок, а й сприяє правильному розвитку дитини. Однак для того, щоб досягти певних результатів, стверджують фахівці, просто співати улюблені пісні недостатньо. Такий спів корисний, але серйозно вплинути на роботу організму він не спроможний. Для особливої дії потрібні пісні, написані не композиторами, а вченими, їх музика основана на двох точно прорахованих головних сердечних біоритмах: материнському (60 – 100 ударів за хвилину) і дитячому (120 - 160).

Вплив музики на організм відбувається у трьох напрямках: психолого-естетичному, фізіологічному та вібраційному.

Психолого-естетична дія найбільш очевидна: з дня в день, слухаючи мамині пісні, малюк вчиться відчувати красу музики, уловлює її настрій, на початковому рівні усвідомлює образи пісеньок.

Фізіологічний вплив – це тренування окремих функцій організму, наприклад, постановка основних біоритмів, ритму дихання та серцебиття. Вібрація, на думку вчених, здатна впливати на клітини плоду, активізуючи в них здорові біонічні процеси, що сприяє зміцненню імунітету дитини, корекції її розвитку.

Однак у школі ми маємо справу з дітьми, у яких найчастіше не сформоване мовленнєве дихання. Причиною цього можуть бути патологічні зміни у дитячій носоглотці та гортанні, риніт, тонзиліт, поліпи та ін. Але й за таких умов можна вчити дітей керувати своїм диханням, і в основі більшості таких вправ лежить промовляння дитиною сполучень голосного з приголосним, що є основою складу. Чимало вправ для постановки правильного дихання побудовані на фізіологічній здатності дитини кашляти, сміятися, позіхати. Виконуючи ці прості дії, малюк мимоволі промовляє звуки.

У практиці навчання грамоти доцільними будуть такі вправи.

1. Використовуючи рухи мовних органів, які супроводжують позіхання, промовляємо разом з малюком спочатку звуки “а-а-а”, потім “о-о-о”. Далі таким чином відпрацьовуємо вимову інших голосних [у], [е], [и], [і].
2. Промовляємо звуки окремо. Для цього доцільно використовувати різноманітні ігрові ситуації:
 - заколисуючи улюблену ляльку, наспівуємо: “А-а-а!”;
 - показуючи дитині нову іграшку, разом з нею захоплюємося: “О-о-о!”;
 - погрожуючи пальчиком неслухняному ведмедю, промовляємо: “Е-е-е!”;
 - граючись потягом, наслідуюмо його звук: “У-у-у!”.
3. Вимовляємо разом з дитиною склади, покашлюючи: “Ка-ка-ка, ко-ко-ко, ку-ку-ку, ке-ке-ке”. Далі голосний ставимо попереду: “Ак-ак-ак; ок-ок-ок; ук-ук-ук; ек-ек-ек”. При цьому варто показувати вихованцеві малюнки, й відповідно озвучувати їх.

4. Весела хвилинка. Як регоче велитень (“Ха-ха-ха!”). А смішний товстий ведмідь? (“Хо-хо-хо!”). Лялька Катя хихикає тоненьким голосочком: “Хи-хи-хи!”, а хитра лисичка, побачивши колобка, задоволено посміхається: “Хе-хе-хе!”.
5. Гра в жуків. Вони летять і гудуть: “Ж-ж-ж!”. А що, коли дати їм імена? Одного ми назвемо ЖА, а другого ЖУ. Інших товаришів можна назвати ЖИ, ЖЕ, ЖІ. Нехай кожен з них заспіває нам свою пісеньку: “Ж-ж-жа; ж-ж-жу; ж-ж-жи” й т.д.

Для кращої корекції дихання разом з малюками доцільно проводити більш складні вправи, виконуючи які, наголошуємо, що ми вчимося правильно дихати. Розпочинаються вони також з ігрових: надування повітряних кульок, видування мильних бульбашок, гра на губній гармошці чи дудочці. Навантаження при виконанні дихальних вправ (їх виконують сидячи) повинно розпочинатися з 20 сек і збільшуватися до 2 хв. Кількість тренувань в день від 5 до 10. Головне, стежити, щоб дитина не стомлювалась.

Не менші можливості у збереженні здоров'я дітей мають і уроки письма.

Старшому поколінню вчителів відомо, що у 80-х роках здійснювався широкомасштабний педагогічний експеримент, спрямований на організацію навчання шестирічних дітей. У ході експерименту визначався порядок написання першокласниками літер українського алфавіту, зокрема перевірялося, письмо яких букв дається дітям найважче, й зроблено висновок, що це насамперед великі літери, які вимагають значного напруження кисті руки (Д, В, Б та інші). На основі результатів експерименту було створено зошити з друкованою основою для письма і розвитку мовлення, в яких на початковому етапі формування графічної навички практикувалося написання лише малих літер. Першою великою буквою, яку писали діти в цих зошитах, була „Л”, тому що потребувала незначних зусиль кисті руки у порівнянні з малою. Написання великої Букви „Д” засвоювалося в кінці навчального року.

На сучасному етапі діяльності початкової школи використовуються робочі зошити, у яких відбувається одночасне написання великих і малих букв, що, як свідчить досвід, шкідливо позначається на формуванні кисті руки, розвитку окоміру. Міністерством освіти рекомендовано кілька варіантів зошитів з друкованою основою, серед яких є й такі, що відповідають можливостям шестирічних дітей (Вашуленко М.С., Прищепа О.Ю.), однак аналіз шкільної практики свідчить, що вони в школах Хмельниччини майже не використовуються.

Не менш важливим здоров'язберігальним чинником уроків письма є вибір розліновки зошита. Вона зумовлена принципом лінійності письма, який полягає у написанні першокласникам літери в межах рядка. Це також вимагає значного фізичного й психічного напруження дитини. В останні роки часто пропонуються зошити з густою похилою розліновкою. Як свідчить світова практика, від письма в таких зошитах у Німеччині відмовилися ще в середині ХІХ століття, оскільки постійне миготіння смужок призводило до псування зору дітей. Мали місце такі зошити й у радянську добу (50-60 роки ХХ ст.), вони ще раз продемонстрували свою шкідливість.

Поєднання вимог збереження зору дітей і навчання письма в даному випадку може забезпечуватися мінімальним використанням густої сітки й заміною письма у ній копіюванням, використанням спеціальних тренажерів (лінійки, екранчика, на якому можна вправлятися у письмі й тут же витирати написане).

До здоров'язберігальних можна віднести технологію навчання письма, розроблену К.Потаповою. Вчителька-дослідник провела експеримент, який полягав у значному розширенні підготовчого етапу в навчанні письма – він тривав упродовж першого півріччя, а не один місяць, як передбачено програмою. Переважна більшість вправ, які виконували діти, – це заштриховування різних фігурок, ефективним прийомом у експерименті було й обмацування букв, вирізаних з жорсткого матеріалу й наклеєних на гладку поверхню картки в напрямку їх написання з одночасним промовлянням звука. Ці тренажерні посібники, адаптовані з Монтесорі-матеріалів, виявилися досить ефективними. Як зазначає К.Потапова, учні почали писати

в зошитах з друкованою основою з другого півріччя першого класу. Їх письмо було чітким, розбірливим і охайним, що свідчить про відповідну сформованість у них каліграфічних умінь та ефективність досвідної методики. Діти були сповнені позитивних емоцій, впевненими у своїх силах, можливість успішно навчатися [5].

Слід зазначити, що технологія штрихування творчо представлена на сторінках усіх чинних зошитів з друкованою основою. На жаль, як свідчить досвід, учителі часто ігнорують цими вправами, вважають їх другорядними, й форсують написання дітьми літер, що безперечно, шкідливо позначається як на фізичному, так і на психічному стані здоров'я дітей.

З метою збереження здоров'я дітей недопустиме пришвидшення формування орфографічних навичок шестирічних першокласників.

Так, помічено, що в практиці роботи класоводів надто багато уваги приділяється списуванню першокласниками букварних та інших друкованих і письмових текстів. Безперечно, це значною мірою впливає на формування орфографічної грамотності. Однак не на тому етапі, коли дитиною ще не усвідомлений процес послідовності письма нової букви, поєднання її елементів. Першокласникам досить важко виконати в одній дві операції – письмо літери і звуко-буквений аналіз слова, учень розгублюється, в результаті – погана каліграфія й неправильно відтворене слово – пропуск чи перестановка літер. Такі невдачі дуже болісно сприймаються дітьми, створюють у них психічні комплекси неповноцінності, нездатності навчатися, особливо, якщо батьки чекають від них бездоганного письма.

Обов'язковими в структурі уроку письма є фізкультхвилинки, яких повинно бути дві. При чому, це повинні бути не будь-які вправи, а ті, які необхідні на даному етапі оволодіння дитиною навичкою письма. Найкращими зразками таких вправ, є фізкультхвилинки, запропоновані у методичному посібнику О.Ю. Прищепи [6]. Варті використання спеціально розроблені вправи, запропоновані тернопільськими методистами [1].

Зазначимо, що вчитель може сам визначити, виходячи з конкретної ситуації уроку, яка фізкультхвилинка є в той чи інший момент найбільш доцільною. У деяких випадках можна обмежитися вправами, які виконуються безпосередньо за партою. Адже для активних фізичних вправ не завжди буває достатньо місця в класі, вони виконуються або-як, після них піднімається пил, а діти стають надто збудженими. Молодому вчителю часто не вдається потім відновити в класі робочий настрій, який передував фізкультхвилинці. У будь-якому випадку, право вибрати ту чи іншу вправу, час і місце її проведення в структурі уроку слід залишити за вчителем.

Здоров'язберігальний аспект уроків письма криється також у дотриманні правил з'єднання літер у процесі письма. У сучасній каліграфії поєднання літер природне, не допускається обведення першокласником вже написаного елемента. Безвідривне поєднання букв на початковому етапі формування навички письма не обов'язкове.

Безперечно, визначені рамки статті не дають можливості ширше розкрити можливості уроків рідної мови в збереженні здоров'я дитини. Однак не підлягає сумніву, що кожен новий крок у оволодінні навичкою письма повинен приносити дитині радість пізнання, а не втому, розчарування, комплекс неспроможності навчатися. Формування культури здоров'язбереження учнів значною мірою зумовлюється рівнем її сформованості в учителя, який є для молодшого школяра взірцем і беззаперечним авторитетом у всіх видах діяльності.

Список використаних джерел

1. Будна Н.О. Уроки письма. 1 клас / Н.О. Будна, Н.Я. Походжай, Н.Б. Шост .- Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 232 с.
2. Каменкова Н.Г. Анализ возможных подходов к збереженню здоровья младших школьников в процессе обучения в рамках здоровьезберегающей деятельности / Н.Г. Каменкова, М.Н.Афонова, Ю.Ю. Сироткина. – В сб. Герценовские чтения. Начальное образование.

- Том 2. Вып. 2. Реализация идей устойчивого развития в начальном обучении: проблемы, поиски, решения. – СПб.: Издательство ВВМ, 2001. – С. 181-187.
3. Навчання і виховання учнів 1 класу: Методичний посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко– К. , 2002.
 4. Плахтій Д.П., Славина Н.С., Дарчук С.ІФ., Дорош В.У. Про здоров'я та здоровий спосіб життя : навчальний посібник / Під загальною редакцією П.Д.Плахтія. – Кам'янець-Подільський: Видавець Мошак М.І., 2004. – 224 с.
 5. Потапова Е.М. Радость познания / Е.М. Потапова. – М.: Просвещение, 1990.
 6. Прищепа О.Ю. Навчання письма в 1 класі: Посіб. для вчителя О.Ю. Прищепа. – К. : Освіта, 2004. – 223 с.
 7. Смирнов Н.К. Здоровьеберегающие образовательные технологии в современной школе / Н.К. Смирнов. – М. : АПК и ПРО, 2002.

The article shows the possibilities of the lessons on writing in saving children's health. At analyses the experience having been done in this direction.

Key words: *saving health technology, teaching writing, connecting letters, writing letters together, physical culture breaks.*

УДК 372.13:373.3.091.21

Прокоф'єва М. Ю.*

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ МОТИВАЦІЙНО-СМИСЛОВОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті охарактеризовано мотиваційно-сміслову спрямованість майбутніх учителів початкових класів в структурі готовності до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів, приведено результати проведеного дослідження з виявлення стану мотиваційно-сміислової готовності у майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: *диференційований підхід, молодші школярі, мотиваційно-сміслова готовність, спрямованість, констатувальний етап дослідження.*

На думку академіка І. Зязюна, «головною метою вищої освіти сьогодні стає творча діяльність спеціаліста, здатність до гнучкої переорієнтації згідно зі змінами в системі соціальних і культурних інститутів сучасного суспільства, орієнтованого на людські цінності» [4, с. 23]. Відповідно, розвиток особистості майбутнього фахівця в сучасних умовах поряд із загальноосвітньою та спеціальною підготовкою передбачає формування системи як загальнолюдських, так і професійних цінностей. Адже, «професіонал – це передусім людина, яка має необхідні знання у галузі обраної професії, бездоганно володіє практичними та професійними навичками, креативними здібностями, створює нові способи професійної діяльності... у сучасному індустріальному суспільстві для переходу на вищий щабель розвитку людства особливі вимоги висуваються до моральної професійної діяльності» [1, с. 58].

Педагогічні аспекти проблеми формування, розвитку ціннісних орієнтацій розглянуто та проаналізовано за різними напрямками: аксіологічним (О. Булінін, В. Гриньова, М. Нікандров, В. Повзун, А. Серий, В. Сластьонін, Т. Смирнова та ін.), діяльним (В. Анненков, Т. Брайченко, С. Вершловський, В. Воронцова, Н. Нікітіна, С. Новикова, З. Павлютен-

* © Прокоф'єва М. Ю. , 2012